

mtatkki

Hungarian Academy of Sciences
Centre for Social Sciences
Institute for Minority Studies

A PDF fájlok elektronikusan kereshetőek.

A dokumentum használatával elfogadom az
[Europeana felhasználói szabályzatát](#).

Ha nem készít neje több dáktákhálvát, úgy ingyenczsége miatt érez kinokat, ha készít, ezt anélkül nem teszi, hogy dáláuzit is ne készítsen a színészek számára s így fősvénysége miatt kell szenvednie. Vagy mással készítettessen dáktákhálvát? Ezzel compromitolná nejét és nevetség tárgyává tenné magát. Aztán nemis tudja ezt senki ugy elkészíteni, mint neje.

Nagy küzdelem folyt ingyenczsége és fősvénysége között, végre mégis — hiszen: ki is találták már ezt kedves olvasóm! — az előbbi lett a győztes.

Este aztán így szólt nejéhez Buslig Zakariás:

— Megkérdeztem az orvostól, hogy ártalmas-e a dáktákhálva? azt felelte, hogy egy cseppet sem ártalmas.

— Ugy?! Hát a dáláuzi ártalmas-e?

Ezt oly hangon mondá az asszony, mely világosan elárulta, hogy milyen feleletet vár.

A fősvénység még egyszer felütötte a fejét, de az ingyenczség egy csapással újra leteríté.

— Egy-ik sem ár-tal-mas, dadogá Buslig Zakariás.

Neje mosolygott az orra alatt.

— No ugy hát készitek mind a két féléből bőven — mondá — miután te megnyugtattál a felől, hogy: egyik sem ártalmas.

Mínthogy már a végére értem annak, a mit elbeszélni akartam, tehát úgy hiszem, eléggé kiviláglott itt a végén, hogy melyik tulajdonság van Buslig Zakariásban nagyobb mérvben kifejlödve.

Kritsa Klára.

Nép és nemzetiség.

Ha az államot, mint személyes étellel bíró szervezetet tekintjük, ebben csak egy nemzetet találunk, mely hivatta van arra, hogy benne az állam jellege megnyilatkozzék. — A magyar államot, az egységesség és oszthatlanság által consolidált magyar államot alkotja az ezen földterületen élő nép, mely a magyar nemzet politikai értelemben vett fogalmát teljesen fődözi. De az államon

belől, a nép fogalmát a nemzetiségek conglomeratuma adja meg, értvén nemzetiség alatt az állam népének egy olyan területi és számszerű tagosulatát, mely rendszerint bizonyos területi határokon belől a nyelv, történet, szokások, intézmények és a faji jelleg (race) közösségénél fogva az emberek csoportjának egy nagyobb tömegét az összetartozandóság érzeténél fogva egyesíti magában. Így áll elő a román, szerb, német stb. nemzetiség. Kérdés tárgya lehet itt, vajjon a hazai örménység, közjogi értelemben alkot-e különálló »nemzetiséget,« vagy pedig a politikai értelemben vett magyar »nép« fogalmában absorbeáltatik? E kérdésnek gyakorlati jelentőséget tulajdonítani nem lehet, mert eltekintve attól, hogy nálunk a nemzetiségeket, mint ilyeneket közjogositványok nem, hanem tagjaikat az állampolgári jogviszony tartalmából folyó polgári és politikai jogok (nemzetiségi egyenjogúság), mint állampolgárokat illetik, különben sem forog fenn ok, mely a folytonos egybeolvadás munkájának separatikus elméletekkel leendő megállítását czélozná. — A tényleges viszonyát tekintve azonban a hazai örménységnek a magyar államhoz, nem végez felesleges munkát, ki e viszony megvilágításához hozzájárul.

Nézetem szerint az örménységnek nemzetiségi jellegét kétségbe vonni alig lehet. Igaz ugyan, hogy azon töredékes szám (körülbelől 12000 lélek), melylyel az örménység bir, nem alkalmas arra, hogy az örménységet, mint nemzetiséget már a priori eltogadjuk, mert hisz akkor ép ugy lehetne beszélni vend, illir, stb. nemzetiségről; de valamint a nemzeti erő és műveltség az, melyek praedestálnak egy többféle nemzetiségű államban, egy népfajt (Magyarországon a magyar fajt) az állami élet megvalósítására, úgy itt is nem a szám-erő, hanem azon tulajdonságok, melyek a hason helyzetben (szám-arány) levő többi kisebb népfajtotredékek fölé emelik az örményeket, fogja megadni a létjogosultságot ezen nemzetiségi categoria felállításához. Ha elejtjük a nemzetiség fogalmát, a hazai örménység ugy fog jelentkezni, mint a magyar népnek bizonyos nemzeti karakterisztikus vonásokkal megkülönböztetett árnyalata, ami magában véve csak hizelgő lehet a magyar örménységben. S ezt sokan, többek között e lapok

hasábjain (V. évf. 213 lap) Vadnai Károly így tekintik, bizonyítéka gyanánt annak, hogy az örménység a magyar állameszmével, a nemzet érdekeivel oly szoros összefüggésben áll, annyira azonosítva érzi magát a magyar nemzettel, hogy soha, egy pillanatra sem jut eszébe senkinek összehasonlítást tenni közte és a többi nemzetiségek között. Ezen megítélése a hazai örménység helyzetének a magyar néphez való tartozását tekintve, nem ment fel azon ténynek constatalásától, hogy az örménység, mint erősen assimilalódó, de jelenleg még egyéni jelleggel bíró nemzetiség jelentkezik, amely azonban szorosabban összeforrott a magyar népfajjal, amint az különben a többi nemzetiségek-nél tapasztalható lenne.

A nemzetiség fogalmának constitutív elemei gyanánt fentebb már a nyelv, történet, szokások, intézmények és faji jelleg közösségét soroltuk fel.

A nyelv tekintetében, az örmény nyelv, mint társalgási nyelv erősen háttérbe szorul a magyar, mint a mindennapi érintkezés nyelve mögött, s lehet mondani, hogy nálunk nincs olyan örmény, ki a magyar nyelvet szóban és aránylag nagy (mintegy 90%) számban, írásban is ne birná. Azonban a nemzeti nyelv közössége levén a döntő momentum, a faji jelleg megnyilatkozásában, megtartotta máig is magát. Az elemi és középiskolai oktatásban, mint önálló tanítási anyag szerepel, a tannyelv azonban magyar. Ebben lényegesen eltér pl. a román, szász nemzetiségtől. Hogy azonban az örmény nyelv fentartotta hatályát, az mindenesetre kriteriumát képezi a nemzeti jellegnek.

A történeti közösség, illetve a leszármazás közössége, mely e hazába települt örmények között az összetartozandóság érzetét költi, a másik megalapító momentum a külön nemzetiségi jelleg mibenlétére. A történeti mult, melyet az örmények e hazán kívül éltek, megtartotta emlékéit, él az nemzeti hagyományaikban; mert az idő folyama nem törölhette ki azt az emlékezetből. Magyarországon és Erdélyben történt letelepedésök egy új korszakot alkot. Államilag elismert közösségben alapították városaikat, hol királyaink és az erdélyi fejedelmek által adott kiváltságok között éltek, gyakoroltak saját biráik és előljáróik által tör-

vénykezési és helyhatósági jogokat. Két városuk a különös közjogi helyzettel bíró szab. kir. városok sorába emeltetett. Magyarországon átélt történelme az örménységnek sokkal rövidebb, mintsem a közös történeti mult kapcsait megla-zithatta volna, a melynek tradíciója a nemzeti összetartozás és jellegnek másik vonását képezi.

Szokásaik a népélet körében maig is fentartották nemzeti jellegöket.

Intézmények szempontjából különösen a vallásban domborodik ki egyéni jellegök. A vallást itt annak külső hatásában, a gyakorlásban, az Istentisztelet gyakorlásában tekintve. A vallási kultusz intenzitása, a külső isteni tiszteletben a nemzeti örmény nyelv használata, a liturgia, a külön egyházi szervezet, mely a római és keleti egyházak szervezetétől elüt, a külön nemzetiség szempontjából nem hagyhatók figyelmen kívül.

Ami illeti a faji jelleg kriteriumát, itt az erősen keleti színezetű vérmérséklet szembeötlő. Ethnographiailag a árja népcsalád ivadéka. Barna arcszín, szívós, erős organizmus, a nyelvkiejtésben a lágy hang képezik jellegzetes vonásait. De ezeken kívül számos oly ethnographiai elemet találunk, melyek a külön faji jelleg megállapításánál figyelembe vehetők.

Ezekben véljük röviden fellelhetni azon önálló nemzeti sajátságokat, melyeket a nemzetiség fogalmához megkivánni lehet. De ezzel szemben mégis azt találjuk, hogy az örmények legnagyobbbrészt a magyar nemzetiséghez számítják magukat, bizonyítéka gyanánt annak, hogy erősen áthatva érzik magukat a magyar nemzeti eszmétől. A legújabb népszámlálás eredményének kedvező percentuatiójánál a magyarosodás tekintetében, habár elenyésző csekély számban, de az örmények is kedvező befolyással lehettek a szám-arány alakulására. S ez jól is van így!

A hazai örmények ápolják hagyományaikat, a történetet, tartásuk fenn a nyelv használatát, s ez által híven megőrizték nemzeti jellegöket; de ne tekintsék magokat, külön állás által elválasztva a magyar nemzettől, mert csak így töltik be azt a hivatást, mely e hazába való letelepedésre szólította őket.

Eddigi multjok alatt a munka, szorgalom volt törekvésök, mikor a haza érdeke kívánta fegyverrel is megfeleltek (az aradi vértanúk közöl kettő volt örmény), s ez a mult záloga lehet a jövőnek.

Fogolyán Tivadar.

A templom mentette meg...

„A te hited megszabadított téged“!...
Szentírás.

Abban az időben, midőn Ániból az örmény királyi szék már eltávolított — élt e városban egy Ábgár nevű férfiú, kit a Gondviselés két gyermekkel áldott meg. Az egyik neve Ánusáván, a másiké Árpág volt.

Ezen idő tájban a pogány török be-berontott Örményországba és mint dühös ellensége a keresztényeknek, tüz-zel-vassal pusztított mindent, fosztogatott, rabolt, gyilkolt. Győztes fegyvere már Áni városhoz közeledett. . . .

Ábgár jó eleve figyelmeztette fiait, hogy a bekövetkező veszély idején készzebbek legyenek mindenöket, még életöket is feláldozni, hogysem Istentől elpártolni, Jézust és az ő mennyei tanítását megtagadni. Azt is mondotta nekik, hogy az Isten házát látogassák szorgalmasan és valahányszor olyan templom előtt haladnak, mely nyitva van, legyen bármily sürgős dolguk, térjenek be abba és mondjanak el legalább egy »Miatyánk«-ot.

Mindketten ígéretet tettek atyjoknak, hogy a szép intéseket soha el nem feledik.

A vérszomjas török nemsokára Áni-hoz ért; megszállotta e várost és néhány napi ostrom után be is vette.

Ki irhatná le a nagy pusztítást, mit a kereszt ellenségei odabenn elkövettek? Iszonyatos a vérfürdő, mit a kőkemény szívű pogány készítet.

Ez alatt egy török tiszt: Sehmet jelenik meg Ábgár háza előtt, feltöri a kapút, berohan és a jó öreg Ábgárt cselédjeivel együtt legyilkoltatja. A két testvér elrejtekezik, de később ők is kézre kerültek; Sehmet azonban, mivel

szép termetök volt, megkegyelmezett életöknek és a rab-szolgák közé sorozta be őket.

Sehmet ezután nem sokára kilépett a katonai szolgálathól s mint gazdag ur saját dolgainak elintézéséhez látott. Áni városában Ábgár palotáját elfoglalván saját kényelme szerint rendezte azt be; a városon kívül levő csinos kertet pedig, melynek közepén mulatóház is volt, és a körülette fekvő terjedelmes tért rabszolgái által műveltette. Még tégláégető kemenczét is rakatott. Naponkint meglátogatta rabszolgáit. Ilyenkor, ha a keresztény rabszolga arczáról hullott a verejték, nevetve gyakran mondogatta: »Milyen esztelen vagy, hogy ennyire nyomorgatod magadat; pedig könnyíthetnél sorsodon; tőled függ.« Mert, ha a keresztény rabszolgák közül valamelyik hitét megtagadta és Mohamed követőinek sorába állott, a nehéz munkától azonnal felmentetett és a rabszolgák felügyelőjévé tétetett. Az ilyenek más teendője nem volt, hanem csak másokat hajtott munkára.

A török a két testvért Ánusávánt és Árpágot csinos külsőjök miatt szerette ugyan; de mert kísértések alkalmával nem egyszer adák értésére, hogy ők mint keresztények akarnak élni és meghalni: Sehmet elhatározta, hogy a két testvért bármely módon hitöktől eltántoritja.

Egyelőre felmentette őket a külső nehéz munkától és házi szolgálatra alkalmazta. Itt sok kedvezésben részesültek; még vagyont is ígért nekik, ha mohamedánokká lesznek. De mind hiában! »Mivel mire sem mehetek veletek, azért tudjátok meg, hogy még csak négy hetetek van; ez alatt gondolkozzatok; ha áttértek Mohamed vallására: kegyelmet nyertek, ellenkező esetben reátok nézve bizonyos a halál; mert én házamnál nem türök engedetlen szolgákat. Válaszszatok.«

Ánusáván állhatatosan megtartotta hitét, ellenben Árpág ingadozni kezdett . . . és még a határidő eltelte előtt kinyilvánítá Sehmetnek, hogy teljesíti akaratát és Mohamed hitét fogja vallani. Hiába emlékeztette őt bátyja boldogult atyjának intéseire. »Oh öcsém, hogy lehetsz te oly balgata, hogy egy rövid, ideiglenes szenvedés kikerülése